

การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ศิริอร นพกิจ¹

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง คือระหว่าง พ.ศ. 2552–2561 โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความสามารถทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งทักษะชีวิตเป็นจุดเน้นด้านความสามารถ และทักษะที่เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา และเสริมสร้างทักษะชีวิตอย่างรอบด้านเป็นภูมิคุ้มกันพื้นฐานที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับปัญหาและความท้าทาย ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสังคมตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก นอกเหนือจากคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานและตัวชี้วัดและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้วนั้น การประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจึงเป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยในหลักสูตรฯได้กำหนด

สมรรถนะสำคัญที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนไว้ 5 สมรรถนะได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557: คำนำ)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้น ส่งเสริมความรู้ ทักษะประสบการณ์ชีวิตให้แก่ผู้เรียน นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนตามปกติแล้ว การจัดกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะ ความรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดได้ รูปแบบของการจัดกิจกรรมมีอยู่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน วิธีดำเนินการของแต่ละกิจกรรมก็จะแตกต่างกันออกไป ซึ่งในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ จุดประสงค์คือ ต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ด้านตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้าง

1 อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) E-mail : sirion.nop@gmail.com

สัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ เป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนด องค์ความรู้ ทักษะสำคัญ และคุณลักษณะของกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเทคโนโลยี ไว้ว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงาน การจัดการ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 10) บทความนี้มุ่งนำเสนอให้เห็น ความสำคัญของทักษะชีวิต ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยผู้เขียนใช้วิธีการจัดกิจกรรมลงมือปฏิบัติจริง เพื่อส่งเสริม และพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

ความหมายของทักษะชีวิต

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับตัว และมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องในการที่จะเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่องค์การอนามัยโลกอธิบายไว้ว่า “Life skills and abilities for adaptive and positive behavior, that enable individuals to deal effectively with the demands and challenges of everyday life.” (World Health Organization, 1997) หรืออาจกล่าวได้ว่า ทักษะชีวิตเป็น ความสามารถเชิงจิตสังเคราะห์ (Psychosocial Competency) ซึ่งเป็นความสามารถที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพกายและจิต เพื่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างปกติ เมื่อเกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรม ความเครียด และแรงกดดันที่เกิดขึ้นในชีวิต จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถเชิงจิตสังเคราะห์อันจะนำไปสู่การ

ส่งเสริมสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงการช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อสังคม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2550 : 7) และทักษะชีวิตในความหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ทักษะชีวิต” (Life Skills) ไว้ว่า ทักษะชีวิตหมายถึง “ความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ดังที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตหมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

ความสำคัญของทักษะชีวิต

การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับการใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องมีทักษะชีวิต ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (21 st Century Skills) ซึ่งโดยมากจะประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ ทักษะการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะชีวิต และการงานความสามารถในการบริหารตนเอง จัดการความสัมพันธ์ และอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย และแตกต่างทางวัฒนธรรม ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงต้องช่วยกันพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินชีวิตมากกว่าวิชาการ ที่มีในแต่ละรายวิชา ชื่อเรียกอาจเปลี่ยนไปตามยุคสมัยแต่ความจริงก็คือ เราจำเป็นต้องเร่ง

ปรับปรุงระบบการเรียนรู้ให้เด็กไทยได้เรียนรู้ชีวิตมากกว่าการเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (แผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิต, 2555 : คำนำ) ดังนั้นทางโรงเรียนและครู มีความสำคัญต่อการเตรียมพลเมืองไทยให้มีทักษะชีวิต เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดทักษะเป็นสมรรถนะสำคัญ ที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ด้านการใช้ทักษะชีวิต ซึ่งด้านการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น การป้องกันตัวเองในภาวะคับขัน และจัดการกับชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งนักเรียนจะประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ดีจะต้องมีทักษะชีวิตที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552:7)

จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะเห็นได้ว่าสมรรถนะหนึ่งที่สำคัญคือ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องจัดให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 ด้านคือ ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จทั้งด้านการทำงาน และการดำเนินชีวิตกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่หลักในการ

จัดการศึกษาจะต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถ และศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลกจึงได้มีแผนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ (พ.ศ. 2558 – 2564) คือมีแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของชาติ (พ.ศ.2557) ที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนและจากแนวโน้มการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับ “ทักษะ” (Skill) หรือความชำนาญในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้นกว่าเนื้อหาตามตำรา (Content) ซึ่งองค์การยูเนสโกได้แนะนำว่าผู้เรียนควรมีทักษะที่ครอบคลุม 3 กลุ่ม ได้แก่ทักษะพื้นฐาน คือทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเช่น อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ทักษะเพื่อทำงาน คือทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ ได้แก่เทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสารและทักษะเฉพาะอาชีพ คือทักษะเบื้องต้นของอาชีพที่สนใจตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปีงบประมาณ 2558 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกระดับ ทุกประเภท นอกจากนี้ยังได้ตระหนักถึงความสำคัญและเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้ผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา มองภาพงานอาชีพต่างๆโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเองสำรวจความสนใจ ความถนัด และมองเห็นเส้นทางชีวิตในอนาคต เพื่อวางแผนในการศึกษาต่อหรือเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 2-3)

ทักษะชีวิต (Life Skills) ในสังคมแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความล้ำสมัยของเทคโนโลยี ส่งผลต่อความรวดเร็วในการรับข้อมูลและการสื่อสาร

ทำให้สังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมตลอดจนความคิดและความเชื่อของคน ในสังคมจำเป็นต้องตั้งรับกับการมีวิถีชีวิตยุคใหม่ อย่างมีวิจารณญาณด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง อย่างมากนี้เอง ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน ทั้ง การดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการศึกษาต่อของ บุตรหลาน ประกอบกับการเผชิญกับสิ่งยั่วยุ หรือ ตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่างๆ รอบตัว ก่อให้เกิด ปัญหาต่อเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาด้าน การปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหา สุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาที่มาจากสิ่งยั่วยุ เช่น ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติด ปัญหาจาก พฤติกรรมทางเพศ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับ การแก้ไข หรือเตรียมการปกป้องหรือสร้าง ภูมิคุ้มกันโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ไม่มี ภูมิคุ้มกันทางสังคม และทักษะชีวิต ส่งผลให้เมื่อจบ การศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว อาจเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีปัญหาทางอารมณ์ จิตใจ และ มักจะมีความขัดแย้งในชีวิตได้ง่าย ส่งผลกระทบต่อ สังคมโดยรวม ซึ่งจะเป็นภาระในสังคม ดังนั้น โรงเรียนและครูจึงมีความสำคัญต่อการสร้าง ภูมิคุ้มกัน หรือพัฒนาทักษะชีวิตให้เด็กนักเรียน โดย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ การพัฒนาองค์ประกอบของทักษะชีวิต เพื่อ นักเรียนจะได้ใช้ชีวิตอย่างมีสติ ตั้งรับต่อการก้าวรุก ทางสังคมได้อย่างรู้เท่าทัน

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย

มูลนิธิไรท์ ทู เพลย์,ม.ป.ป :15) ได้กำหนดองค์ ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญ ที่จะสร้างและพัฒนา เป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพ สังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบดังนี้ คือ

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้ความถนัด ความสามารถ รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมาย ในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูล ข่าวสารปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์ วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลัก เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของ ปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

3. การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทัน ภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลี้ยง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ใช้การสื่อสารที่สร้าง สัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แม็คเวล (รณภัทร กตตน์วงกร, 2557:12 ; อ้างอิงใน Maxwell, 1981: 7- 8) ได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ทักษะด้านความรู้ในตนเอง (Self – Knowledge or Self – Awareness Skill) เป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์อย่างมหาศาลโดยจะขาดเสียมิได้อย่าง เช่น ทักษะประเมินตนเอง หรือค้นหาข้อดี และข้อเสียของตนเอง ในขอบเขตของชีวิตของตนเองอย่างชัดเจน เป็นต้น

2. ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Skill) มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอยู่รวมกัน และใช้ชีวิตร่วมกัน ดังนั้นทักษะที่จำเป็นในการปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลอื่น ได้แก่ ทักษะการแสดงออกทางอารมณ์ของตน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าใจอารมณ์ของบุคคลอื่น ทักษะในการตีความ แรงจูงใจของบุคคลอื่น ทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะความต่อต้านความกดดันจากสังคม และทักษะการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem – Solving Skill) ชีวิตมนุษย์แต่ละช่วงวัยจะต้องเผชิญกับความซับซ้อนทางสังคมที่เกิดขึ้น ดังนั้นทักษะการแก้ปัญหา จึงจำเป็นและมีความสำคัญในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นทักษะการค้นหาข้อมูล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการคิดหาทางเลือกที่เหมาะสม ทักษะการวางแผน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งทักษะต่างๆ จะขึ้นอยู่กับการนำไปประยุกต์กับขอบข่ายของชีวิตในแต่ละด้านแต่ละบุคคล เช่น ชีวิตการทำงาน ชีวิตการเรียน ชีวิตครอบครัว และชีวิตส่วนตัวของการใช้เวลาว่าง เป็นต้น ดังนั้นเมื่อ

เด็กและเยาวชนมีทักษะชีวิตตามองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วนั้น สังคมไทยจะเป็นสังคมที่มีประชากรที่มีคุณภาพ ปัญหาด้านพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมก็จะลดน้อยลง จะเป็นประเทศที่พัฒนาได้อย่างยั่งยืน

การเสริมสร้าง “ทักษะชีวิต” ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

จุดเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในด้านความสามารถและทักษะตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร และมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถ ในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงและท้าทาย ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด และการตัดสินใจ ที่เหมาะสม จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ศูนย์เฉพาะกิจสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 5-6) จึงกำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิต ให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ด้วยการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เสริมสร้างทักษะชีวิต ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามวัยในแต่ละชั้นปีดังต่อไปนี้

ระดับชั้น	พฤติกรรมที่พึงประสงค์
ป.1	รู้จักตนเอง รู้สิ่งที่ตนเองชื่นชอบและภาคภูมิใจ แสดงความสามารถของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้
ป.2	ยอมรับรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ค้นพบจุดเด่นจุดด้อย และความสามารถของตนเอง ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกเมื่อเผชิญกับสภาวะอารมณ์ไม่พึงประสงค์ ยอมรับความแตกต่างทางกาย ทางความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น
ป.3	มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวกและจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น จัดการกับอารมณ์ตนเองที่เกิดขึ้น อย่างฉับพลันที่อาจก่อให้เกิดปัญหาด้วยวิธีการที่เหมาะสมและสร้างสรรค์
ป.4	เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ใช้สิทธิของตนเองในโอกาสต่างๆ และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
ป.5	รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น แสดงความรู้สึกรัก ชื่นชม ความสำเร็จของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตนเป็น ประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม พึ่งตนเองได้
ป.6	ภาคภูมิใจเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่นแสดงความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ตนเองภาคภูมิใจให้ผู้อื่นรับรู้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ราบรื่นมีความสำเร็จ
ม.1	รู้ความถนัดความสามารถและบุคลิกภาพของตนเองรู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเองรู้เท่าทันชีวิตและสังคมที่เปลี่ยนแปลงจัดการความขัดแย้งต่างๆได้อย่างเหมาะสมการเสริมสร้าง “ทักษะชีวิต” ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ม.2	ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตยและมีจิตอาสา ช่วยเหลือสังคมกล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้การสื่อสารเชิงบวก ที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีคลายเครียดด้วยวิธีการสร้างสรรค์ มีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือสังคม
ม.3	มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์กับตนเอง รู้จักสร้าง ความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้แล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มีวิธีการสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น
ม.4	มีทักษะการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินชีวิตสู่ความสำเร็จ กำหนดทิศทางและวางแผนการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตนตามทิศทางเพื่อไปสู่ ความสำเร็จตามเป้าหมาย
ม.5	วางตัวและกำหนดท่าทีที่เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ มีความยืดหยุ่นทางความคิดวางตัวได้เหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะและสถานการณ์ รู้จักยืดหยุ่น ทางความคิด
ม.6	ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง ประเมินและสรุปผลการกระทำประสบการณ์ที่ดีของตนเองและผู้อื่น เป็นบทเรียนในชีวิตของตนเอง และเป็นแนวทางการใช้ทักษะชีวิตในอนาคต

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนทักษะชีวิต

เนลสัน-โจนส์. ริชาร์ด. (Nelson – Jones. Richard, 1997 :14-18) อธิบายถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีทักษะชีวิตที่เข้มแข็ง และอ่อนแอ ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆดังนี้

1. สัมพันธภาพที่ให้การสนับสนุน (Supportive Relationships) ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในช่วงอายุใดก็ตามจะเกิดความสุข และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากบุคคลนั้นรู้สึกว่ามีคนไว้วางใจเขา

2. การเรียนรู้จากตัวอย่าง (Learning from Example) การเรียนรู้จากตัวอย่างเป็นวิธีสำคัญวิธีหนึ่งในการช่วยให้บุคคลได้มาซึ่งทักษะชีวิต การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจส่งผลกระทบต่อทักษะชีวิตที่ดี และไม่ดี เด็กวัยรุ่นจะเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และพฤติกรรมจากรอบๆ ตัว

3. การเรียนรู้จากผลที่ตามมา (Learning from Consequences) การเรียนรู้ทักษะชีวิตจากการสังเกตตัวแบบเป็นการผสมผสานของการเรียนรู้ผลที่ตามมาทั้งดี และไม่ดี บุคคลจะรับรู้ผลที่เกิดขึ้นด้วย 2 วิธี คือ การเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ผลที่เกิดขึ้นคือ ได้มาซึ่งทักษะชีวิต

4. การสั่งสอน และการสอนตนเอง (Instruction and Self - Instruction) การสั่งสอนเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ช่วยให้บุคคลเกิดทักษะชีวิต การสอนทักษะชีวิตเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ในครอบครัว เช่น การขอร้องให้ลูกทำบางสิ่งบางอย่าง สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะชีวิตพื้นฐานในด้านการสั่งสอนที่เริ่มต้นจากครอบครัวทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธกับบุคคลอื่นๆภายนอกครอบครัวได้

5. ข้อมูลข่าวสารและโอกาส (Information and Opportunity) บุคคลต้องการข้อมูลข่าวสารที่พอเพียงต่อการที่จะพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่มีความต้องการเช่นเดียวกันในเรื่องของอากาศที่จะทดสอบ และพัฒนาทักษะชีวิต

6. ความวิตกกังวล และความเชื่อมั่น (Anxiety and Confidency) เด็กๆจะเจริญเติบโตภายใต้ประสบการณ์ที่ดี และไม่ดีสำหรับพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองระดับความวิตกกังวล จะมีความสัมพันธ์กับการป้องกันการต่อต้านจากอันตรายและแรงจูงใจของตนเองเกี่ยวกับความสำเร็จที่เป็นจริง ผลของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมีความสัมพันธ์กับการวิตกกังวล ซึ่งความวิตกกังวลในที่นี้ รวมถึงความไม่เต็มใจ ความตึงเครียด หรือแม้กระทั่งการขาดความมุ่งมั่นพยายามอย่างไรก็ตามบุคคลที่จะเรียนรู้ทักษะชีวิตหรือทักษะในการช่วยตนเองได้ดี จะต้องมีการจัดการความวิตกกังวล

การพัฒนาทักษะชีวิต

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรข้อที่ 2 ไว้ว่า เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนจะต้องมีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต รวมถึงยังกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ว่า หลักสูตรจะต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิดความสามารถในการแก้ปัญหา

ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 :11) ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิต นับว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญ ต้องช่วยกันทั้งจากทางบ้าน และทางโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอน หรือบูรณาการ เข้ากับทุกกลุ่มสาระ โดยสอดแทรกกิจกรรมทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนหรือใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตซึ่งทักษะชีวิตเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังที่สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอธิบายไว้ 2 วิธี คือ

1. เกิดเองตามธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการมีแบบอย่างที่ดีแต่การเรียนรู้ตามธรรมชาติจะไม่มีทิศทางและเวลาที่แน่นอน บางครั้งกว่าจะรู้ ก็อาจสายเกินไป

2. การสร้างและพัฒนาโดยกระบวนการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ผ่านกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ร่วมคิด อภิปราย แสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้สะท้อน ความรู้สึกนึกคิด มุมมอง เชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตของตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และปรับใช้กับชีวิตการพัฒนาทักษะชีวิต จึงเป็นการพัฒนาความสามารถจากภายในของตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความเข้มแข็งในการจัดการกับปัญหาที่อาจเผชิญในอนาคต และเป็นความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตไม่อาจเกิดได้ภายในวันเดียว แต่ต้องอาศัยระยะเวลา ความถี่ในการจัดกิจกรรมและความต่อเนื่องในการพัฒนา ซึ่งต้องสอดคล้องกับพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียน โดยสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐานได้กำหนดจุดเน้นทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นตัวอย่งในการพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน เป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับช่วงวัย (กระทรวงศึกษาธิการ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย มูลนิธิไรท์ ทู เพลย์, ม.ป.ป. : 13)

กิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างและพัฒนาทักษะชีวิต

กิจกรรมเป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การจะสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตจึงต้องเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child – Centered Learning) ผู้เรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพในการสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียน มีดังนี้

1. กิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมค้นพบความรู้หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ข่าวสาร เหตุการณ์ สถานการณ์หรือประสบการณ์ของผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้สืบค้นหรือศึกษาค้นคว้าคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากสื่อต่างๆ และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาได้สะท้อนตนเอง เชื่อมโยงกับชีวิตและการดำเนินชีวิตในอนาคต

2. กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ลงมือกระทำกิจกรรมลักษณะต่างๆ ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมค่าย กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมชมรม/ชุมนุม กิจกรรมโครงการ/โครงการ กิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะชีวิต ดังต่อไปนี้

2.1 การได้เสริมสร้างสัมพันธภาพและใช้ทักษะการสื่อสาร ได้ฝึกจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเอง

2.2 การได้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้เข้าใจผู้อื่น นำไปสู่การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นรู้จักไตร่ตรองทำความเข้าใจและตรวจสอบตนเองทำให้เข้าใจตนเองและเห็นใจผู้อื่น

2.3 การได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ได้แสดงออกด้านความคิด การพูด และการทำงานมีความสำเร็จทำให้ได้รับคำชม เกิดเป็นความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง นำไปสู่ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม

องค์การอนามัยโลก (บุญล้อม ด่วงวิเศษ, 2560 : 80 ; อ้างอิงใน World Health Organization, 1997) ได้เสนอไว้ว่า ทักษะชีวิตจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Active Learning) วิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learn Centered Methods) การจะได้อัตลักษณ์ชีวิตขั้นพื้นฐานขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยใช้กระบวนการกลุ่มจากการสังเกต การฝึก การใช้วิธีในชั้นเรียน อาจารย์รวมทั้งการทำงานกลุ่มย่อย การทำงานคู่ การระดมกำลังสมอง การทำบทบาทสมมติ การโต้วาที และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากการลงมือกระทำ ผ่านการทบทวน ไตร่ตรอง และสะท้อนความคิดจนเกิดความเข้าใจ และนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการเผชิญสถานการณ์ใหม่ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับความรู้เดิม และความเข้าใจที่มีอยู่ใน

ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าบทบาทสำคัญของการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การเกิดทักษะชีวิต ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระวิชาที่เน้นทักษะปฏิบัติ มีเป้าหมาย คือ เน้นให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และการแข่งขันในสังคมไทย และสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 204) เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ในห้องเรียนยังไม่ใช่การเรียนรู้ที่แท้จริง ยังเป็นการเรียนแบบสมมติ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนตามสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด หรืออาจกล่าวในเชิงทฤษฎีได้ว่า การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือสภาพแวดล้อมในขณะที่เรียนรู้ ห้องเรียนไม่ใช่บริบทที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึก เพราะห้องเรียนไม่เหมือนสภาพในชีวิตจริง การสมมติโจทย์ที่คล้ายจะเกิดในชีวิตจริงก็ได้ความสมมติจริงเป็นบางส่วน แต่หากไปเรียนในสภาพจริงก็จะได้การเรียนรู้ในมิติที่ลึกและกว้างขวางกว่าสภาพสมมติ ดังนั้นการออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิด “การเรียนรู้ที่แท้” (authentic learning) เป็นความท้าทาย ต่อความเป็นครูที่จะทำให้ผู้เรียนพึงพอใจ และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นบทบาทของความเป็นครูต้องเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้จากเน้นเรียนวิชาเพื่อได้ความรู้ให้เลยไปสู่การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในยุคใหม่ การ

เรียนรู้ยุคใหม่ต้องเรียนให้เกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 หน้าที่ของครูต้องปรับเปลี่ยนจากนั้น “สอน” หรือสั่งสอนไปทำหน้าที่จุดประกายความสนใจใฝ่รู้ (inspire) สอนโดยการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) เพื่อส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555 : คำนำ - 5) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ประสบผลสำเร็จกับเด็กและเยาวชนนั้น ครูผู้สอนจะต้องมีการฝึกอบรมพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องยึดแนวทางตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 7 - 8) ซึ่งได้กำหนดหลักการแนวทางการจัดกิจกรรม และขอบข่ายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. มีเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมและครอบคลุมผู้เรียนทุกคน
2. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มศักยภาพ ตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการและเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ
3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. เป็นกิจกรรมที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน องค์กรและหน่วยงานอื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
โดยสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ
2. ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย ฝึกการทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยจัดกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการศึกษาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรม
5. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบร่วมมือมากกว่าเน้นการแข่งขันบนพื้นฐานการปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตย
6. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่กิจกรรม

ขอบข่ายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้หลากหลายรูปแบบและวิธีการ โดยมีขอบข่าย ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการโดยยึดหลัก

คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนสามารถบูรณาการระหว่างกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2. เป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่พึงาม ตลอดจนเห็นแนวทางในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่างๆ สนับสนุนค่านิยมที่พึงามและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4. เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่อส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ทั้งผู้เรียนและครูก้าวเข้าสู่การเรียนรู้ไปพร้อมๆกัน ผู้ที่ต้องพัฒนาไม่ใช่เพียงผู้เรียนเท่านั้น แต่รวมไปถึงครูด้วยที่ต้องปรับบทบาทเป็นครูในศตวรรษที่ 21 โดยการไม่ตั้งตนเป็น “ ผู้รู้ ” แต่เป็น “ ผู้เรียนรู้ ” เรียนไปพร้อมกับผู้เรียน ปรับกระบวนการเรียนการสอนเป็น “ สอนน้อย เรียนมาก ” เรียนรู้จากการปฏิบัติเรียนรู้จากชีวิตจริง เรียนรู้จากความซับซ้อนและไม่ชัดเจนของโลกและสังคม รวมไปถึงสร้างความรู้ขึ้นใช้เองและส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นใช้เองเช่นกัน ครูต้องพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทเป็น “ โค้ช ” และการออกแบบการเรียนรู้ (นวพร ชลารักษ์, 2558 , น. 71) ซึ่งผู้สอนมีบทบาท

สำคัญในการคิดค้น เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนและนวัตกรรมการสอนตามหลักสูตรเพื่อให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความเปลี่ยนแปลงของโลก ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนที่เน้นในรูปธรรมให้นักเรียนได้เห็นและปฏิบัติจากประสบการณ์จริง ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนมีการจดจำและเกิดทักษะการเรียนรู้ได้ดีกว่าที่เรียนแบบนามธรรม

ดังนั้นผู้เขียนจึงได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะงานอาชีพของผู้เรียน ในลักษณะต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี และการพัฒนาผู้เรียนตามศตวรรษที่ 21 ดังแสดงในบทความนี้ จำนวน 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมอาชีพธุรกิจ เบเกอรี่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมอาชีพธุรกิจเบเกอรี่

การจัดกิจกรรมอาชีพธุรกิจ เป็นการจัดการเรียนรู้งานอาชีพเบเกอรี่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างครบวงจร ตั้งแต่เริ่มการวิเคราะห์งาน การวางแผนงาน การปฏิบัติงาน การจัดการกับผลผลิต การจำหน่าย รวมทั้งรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต โดยเน้นการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด และการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ลักษณะของงานอาชีพธุรกิจเบเกอรี่เป็นการนำความรู้วิชาพื้นฐานเบเกอรี่ ที่ได้เรียนมาแล้วมาต่อยอด โดยนักเรียนจะเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายอาหาร ในโรงเรียน เวลาที่ใช้ในการผลิตอาหาร คือ เวลาช่วงเช้า ก่อนเข้าเรียน หรือ ช่วงเย็นหลังเลิกเรียนส่วนการจำหน่ายนั้น จะเป็นช่วงเวลาพักของนักเรียน ลูกค้ำก็จะ เป็น อาจารย์ เจ้า

หน้าที่ คณงาน นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียน การที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการทำงาน เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่งานอาชีพในอนาคตได้ และยังมีรายได้ เสริมช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ นอกจากนี้ ยังได้รับประสบการณ์ตรงต่อการประกอบอาชีพ อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพในอนาคตอีกด้วย การให้นักเรียนฝึกอาชีพ ธุรกิจเบเกอรี่ เป็นการทดลองจัดกิจกรรมเพื่อการ เรียนรู้กับอาชีพธุรกิจเบเกอรี่ โดยสร้างสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง เรียนรู้จริง เพื่อให้นักเรียนเกิด ทักษะอาชีพ และสำหรับเป็นแนวทางในการ ประกอบอาชีพธุรกิจเบเกอรี่ในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ด้านตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับ อารมณ์และความเครียด และด้านการสร้าง สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
2. เพื่อฝึกทักษะความชำนาญในการทำเบเกอรี่และมีความพร้อมต่ออาชีพในอนาคต
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าในงานอาชีพ และ ซื่อสัตย์ต่ออาชีพ
4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบและฝึกความ อดทนต่อความยากลำบาก

สื่อ และอุปกรณ์

1. สถานที่ประกอบการ เช่น ครั้วใช้ ประกอบอาหาร ร้านขายอาหาร
2. อุปกรณ์ เครื่องใช้ ในการประกอบ อาหาร เช่น มีด เขียง เต้า หม้อ กระทะ ฯลฯ

3. วัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหาร เช่น แป้ง น้ำตาล ไข่ นม เนย ฯลฯ
4. ตำรับอาหาร

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4-5 คน
2. ค้นหาและรวบรวมข้อมูลเช่น ชนิดของ เบเกอรี่ที่ได้รับความนิยม ตำรับอาหาร การลงทุน กำไรและบรรจุภัณฑ์
3. นำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสรุป
4. กำหนดภาระงานของสมาชิกในกลุ่ม การเตรียมวัสดุ- อุปกรณ์ขั้นตอนการปรุง การเก็บล้าง ทำความสะอาด การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การจำหน่าย การทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย การเก็บข้อมูล
5. การปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ ตามลำดับขั้นตอนเป็นการฝึกนิสัยรักการทำงาน การทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
6. การจำหน่ายผลผลิต เทคนิคการขาย การเก็บเงิน และบริหารเงิน
7. การประเมินผลการทำงาน คุณภาพของ ผลผลิต กำไร – ขาดทุน ปัญหาและอุปสรรค วิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย เพื่อนำไปปรับปรุงในครั้งต่อไป
8. การสรุปผลงาน และจัดทำรายงานนำเสนอผลงาน

ข้อเสนอแนะ

อาหารที่ผลิต ควรจะเป็นอาหารที่ไม่ ต้องการรับประทานร้อนๆ เพราะนักเรียนต้องทำไว้ล่วงหน้า ไม่ใช่ทำไปขายไป เนื่องจากเวลาของ นักเรียนกับเวลาจำหน่ายไม่ตรงกัน และเป็นอาหาร ที่เก็บได้อย่างน้อย 1-2 วัน

สรุป

ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะมีทักษะที่สอดคล้องกับสภาพสังคม และวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างรอบด้านของครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียน ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวคือ “ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติใน

การทำงาน การจัดการ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพและเทคโนโลยี” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 10) ครูผู้สอนในฐานะผู้ออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงต้องคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียน ตลอดจนความสนใจ และการให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดทักษะอาชีพ อันเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้เรียนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นพพร ชลารักษ์. (2558). **วารสาร วิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**. บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 . ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม – กรกฎาคม : 71
- บุญล้อม ดั่งวิเศษ และมนสิชา สิทธิสมบูรณ์. (2560). **สัททอง:วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (สทมส.)** การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน : 80
- แผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิต. (2555). **6 คำถามสร้างทักษะชีวิต: ประสบการณ์สำหรับครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2550). **เอกสารการสอนชุดทักษะชีวิต Life Skill หน่วยที่ 1-7**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รณภพร กตตน์วงกร. (2557). **การศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบางจาก (โกลประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ**. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศูนย์เฉพาะกิจสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน . (2555) **แนวทางการจัดค่ายเสริมสร้างทักษะชีวิต : “ ปัญหาหยุดยั้งด้วยพลังเด็กและเยาวชน ”** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้น. 24 ธันวาคม 2560 promote.nma6.go.th/wp-content/uploads/2016/05/skills-camp.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย มูลนิธิไรท์ทูเพลย์. **ทักษะชีวิต รหัสครูศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตแห่งศตวรรษที่ 21** สืบค้น. 24 ธันวาคม 2560 <http://www.ssps4.go.th/lifeskill.html>.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา . (2552) .ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง(พ.ศ. 2552 – 2561).
กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการ
จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ
: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักทดสอบทางการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2557). คู่มือประเมินสมรรถนะสำคัญ
ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย .
- Nelson – Jones . Richard. (1997). *Life Skills Helping : A Textbook of Practical Counseling and
Helping Skills*. 3rded. Sydney : Holt, Rinehart and Winston.
- World Health Organization. (1997). *Life Skills Education For Children and Adolescents in School*.
Geneva : World Health Organization